

KRÚDY GYÖKEREI

FELDE GYÖRGYI

Az író Krúdynak a nagyapja, legidősebb Krúdy Gyula huszárkapitányként verekedte végig a szabadságharcot; Világos után bujdosnia kellett. Nem térhetett vissza ősei földjére, Nógrádba, nekiindult hát Magyarország tágas tájainak. A Dunántúltól is meg a palócok földjétől is messzire eső *Szabolcsban*, pontosabban a mulatozó kurtanemesek és az igyekvő tirpákok — az errefelé megtelepedett szlovákok — futóhomokra épült városában, *Nyíregyházán* eresztett gyökeret köz- és váltóüggyédként. Ez volt az az idő, amikor a jobb módú családokban legalább a második fiú elvégezte a jogot, kiváltképp akkor, ha a nemesi címeren megkopott már a festék, és kicsire zsugorodott a földbirtok.

A „nyugalmazott huszárkapitány” — az író később szívesen emlegette így a nagyapját — nem egyedül érkezett, hanem a várpalotai *Radics Mária*val. A cigányos szépségű Mária markotányosnőként szolgált a honvédseregben; együtt estek szerelembe — majd fogságba. A nagy-

apa feleségül vette boszorkányos képzeletű, a babonákhoz, az álomfejtéshez, a kártyavetéshez és a gyógyfüvek titkaihoz egyformán jól értő szerelmét.

A huszárkapitány fia, az *apa szint-ügy ügyvéd lesz*, botrányos panamának és az egész Tiszántúlon hírhedtté váló gyilkosoknak a paragrafusokat bravúrosan alkalmazó védője. A józan gondolkodású, hideg fejjel élő férfiú csak egyszer cselekedett forrószívűen. Szerelmbe bonyolódott az apai háznál szolgálatot teljesítő cselédlánnyal. Hamarosan megszületett — ahogy akkoriban nevezték — *legifjabb Krúdy Gyula*.

Akkor már nem laktak a családi házban. Ugyanis a város környékéről származó várandós lányt, *Csákányi Juliannát* elkergették. De váratlan bonyodalom támadt: vele ment az „úrfi”, a még csak ügyvédjelölt Krúdy Gyula is. Nemcsak vállalta a gyermeket, hanem — dacolva a város úri világával — házasság nélkül együtt élt Juliannájával. Csak meglelt korukban törvényesítették a kapcsolatukat (titokban utaztak Budapestre, a Terézvárosi

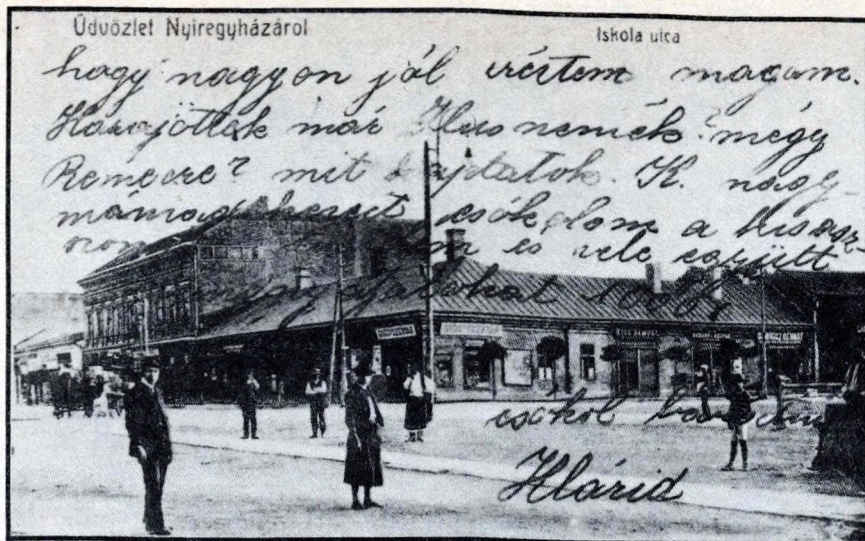
templomba, akkor, amikor a legidősebb fiuk már bőven benne járt a kamaszkorban).

Eközben a nagyapa otthagyta a feleségét. Budapestre költözött, s ott az akkoriban felállított Honvéd Menhely parancsnoka lett. A nagymama a fiához költözött, a városi ház udvari traktusába. A leendő író — álmodozó, erős fantáziájú kisfiú — sokszor tanyázott nála. A nagymama — nemcsak passzióból, hanem kenyérkereset végett is — álmot fejtett a városból és vidékéről hozzá forduló parasztasszonyoknak. Meg kártyát vetett a jövőről, és gyógyfüvekkel kuruzsolt. Az író később híressé vált *Álmoskönyvének* a nagymama fantáziája volt az első „adattára”.

És a város? Nyíregyháza, a nyírségi táj romantikus motívumokkal gazdagította a leendő író fantáziáját. Már akkoriban káprázatos lendülettel „kapta el” az élet mindennapjainak szenzációit. Gimnazista diákként előbb *Gimnáziumi Híradót* szerkesztett, majd megalapította a *Nyíregyházi Sajtóirodát*. Éveken át ez a „sajtóközpont” látta el nem mindennapi híryannyal a megyeszékhely, sőt a főváros lapjait is.

A nyíregyházi szülőház

A Nyírség dicsérete

„A Nyírség Magyarország leg-
szebb tája.

Írni róla csak oly gyöngédség-
gel lehet, mint egy halott meny-
asszonyról. Vagy egy elaggott
vitézi életről. Régi szép kalan-
dokról, regényes hőstettekről,
amelyek ifjú korában eszébe jut-
hatnának egy tunya, elcsitult fa-
lusi nemes embernek, midőn mé-
hesében jelenen és múltan eltű-
nődik.

A magyar regényes-időknek
hősi korában mindig az első sor-
ban lengett Zabolch zászlaja: a
vármegyék idejében az első hege-
dűt játszotta a nemzeti hangver-
senyben; verekedés, vitézség, súj-
tások és kortes években a Nyírség
diktálja a divatot; politikai és
hazafias időhullámok itt lendül-
nek a felhőkig, hogy magukkal
ragadják életre-halálra az idevaló
embereket a meggyőződések, po-
litikai hitek; testvérek, atyafiak
állanak szemben nem egyszer az
ellentáborokban és az időben
szokásos nemzeti politika miatt
visszaküldik a más meggyőződé-
ses szülői házhoz a szeretett ifjú
feleségeket, apák fiaikat kitagad-
ják, politikai okokból megvetnek,
kigolyóznak hazafiakat... a csiz-
madia-színben megbuktatják Fa-
binyi Teofilt, a minisztert, fokos,
tölgyfabot, dikics és bicska járja,
ha elkezdődik az alkotmányos
küzdelem... holott valójában
nem is lakott a vármegyében
másféle érzelmű hazafi, mint szél-
sőbaloldali.

Egy nagy darab nemzeti törté-
nelem a Nyírség.”

Képes levelezőlap a századfordulón még jobbára földszintes városból

Ha valaki utánanézne, alighanem
kideríthetné: a történelmi Magyar-
ország 63 vármegyéje közül egyet-
len másikban sem esett meg annyi
tűzeset, botrány, gyilkosság és rab-
lás, mint Szabolcsban — a diákifjú
Krúdy sok mindenben zabolázta
magát, de a fantáziáját nem pihen-
tette egyetlen napig sem.

A korán fejlett, majdnem 190 cen-
timéter magas tollforgatót „atyai”
barátok vették pártfogásba: meglelt
újságírók és kiérdemesült színészek
nyitották ki a szemét nemcsak a
szűkebb nyírségi életre, hanem a
tágabb nagyvilágra is.

A pályakezdő író

Nem is tudott megnyugodni Nyír-
egyházán. Nem sokkal az érettségi
előtt *Debrecenbe* szökött újságíró-
nak. Az édesapa visszazsuppoltatta
a fiát.

Az érettségi bizonyítvány kézhez-
vétele után *Nagyvárad*, a „Pece-
parti Párizs” következett, ahonnan
Ady Endre is elindult. Krúdy fél
év múlva *Budapest* felé vette az út-
ját. Ott aztán a maga tollával — és
persze a szülőktől, a nagyszülőktől
örökölt varázserőkkel — meghó-
dította magának a nagyvárost, meg-
hódította az ország irodalmi közön-
ségét.

A hazatérés büszkesége

„Kétkerekű talyigán, szilaj há-
mos lóval, a ló farkán ülő kocsi-
legénnyel mentem el egykor Nyír-
egyházáról, amikor vagy harminc
esztendő előtt elmaradoztak a
láthatáron a császárszállási vad-
vizek. Most az első repülőgéppel
térek vissza a Nyírségbe... A
szabolcsi homok fölött, a régi
vadvizek táján, az egykori betyár-
lakta, farkasjárta, nyíri berkek
között, ahol télen hófúvástól fél-
ve, tavasszal és ősszel tiszai kiön-
tésekkel küzdve, nyáron a mély
homokkal verekedve, hajtott egy-
kor a könnyű kocsí, a négylovas
tírpákfogó és a leggyorsabb,
szinte másvilágias gyorsaságú ta-
lyigás, most a romantikus múlt
idők után a levegő acélmadara
tartja első kikötését... Szabolcs-

ország mindig arról volt neveze-
tes, hogy legmesszebb esik az
ország központjától, maradiak,
konzervatívok, mindig múltszá-
zadbeli gondolkodásúak a lako-
sok... És lám, most egyszerre
kitorölhetjük memóriánkból a
múltakat, amikor éppen Nyír-
egyháza jelentkezik elsőnek a
Tiszántúlról, ebből a mindennapi
Magyarországtól mindig külön-
böző tartományból, hogy a re-
pülőjáratot berendezze a maga
és környéke részére... Egy regé-
nyességében, szokásaiban, fekvé-
sénél fogva robinsoni táj jön egy-
szerre órányi távolságra a fővá-
roshoz... És a cigánypostás, aki
legtovább volt divatban ezen a
tájon, a vadmadarakkal együtt
fállábra állhat, amikor a Nyírség
örök csendességében, a méla tá-
jon fölhangzik az első repülőgép
égről földre hangzó bújása.”